

Camino Cahier 1

Onderweg met een missie

**Verkenning van de opkomende trend om te lopen, fietsen,
pelgrimeren met een missie of een goed doel**

Paul Post & Suzanne van der Beek (red.)

Camino Academie
2017

Sport en filantropie: Een gouden combinatie?

7

Martine Prange

Sporttrends

Ik zie in de sport een aantal opmerkelijke ontwikkelingen: de traditionele sporten verliezen terrein aan zogenaamde ‘urban sports’, mannen en vrouwen willen meer samen sporten, en het verenigingsleven loopt sterk terug door de ontzuiling en het toenemend individualisme. Dat laatste gaat nu juist weer gepaard met een nieuwe behoefte aan verbinding en teamgevoel, dat zich onder meer uit in het sporten voor een goed doel.

Sporten voor een goed doel is de laatste trend in onze ‘sportificerende’ samenleving. Waar traditionele sportverenigingen te maken hebben met dalende ledentallen en gebrek aan vrijwilligers, is sporten voor een goed doel bezig aan een flinke opmars. Het ‘filantropisch sporten’, zoals ik het noem, is mijns inziens een uiting van een bijzondere mix van Verlichtingsidealen en Romantische waarden, in het bijzonder actief burgerschap, autonomie en verzet tegen de heersende autoriteiten. Daarmee past het precies in deze tijd van Nieuwe Romantiek, waarmee ik de jaren ’10 van deze eeuw zou willen karakteriseren.

We leven in een sterk ethische en politieke tijd, waarin onschuld geen plaats meer heeft. Authenticiteit, ja, maar onschuld, nee. Onze tijd is ‘über-serieus’; sporten om het spelen, omdat we gewoon lekker willen spelen, is niet meer voldoende. Er moet een ethisch en politiek doel aan gekoppeld zijn, om het zinvol te maken. Alsof de zin van sporten in iets ligt dat zich buiten het sporten bevindt. Fit blijven, afvallen, en nu dus kansarme mensen helpen. We zijn vergeten dat de zin van het sporten ligt in het sporten zelf, in de activiteit zelf, in het plezier dat je ontleent aan het spelen. Maar spelen om het spelen mag niet meer. Het plezier dat we beleven aan het spelen mag er alleen zijn als we tegelijk ons schuldgevoel (‘Ik speel hier lekker, terwijl ze even verderop creperen van de honger en de oorlog’) inlossen. Daarmee vergeten we een essentiële les van het mens-zijn: namelijk dat de ‘mens vooral mens is, wanneer hij speelt,’ zoals Friedrich Schiller (in 1795) en Johan Huizinga (in 1938) stelden

(in overigens politiek zeer roerige tijden). Wanneer hij *speelt*, dus niet wanneer hij *geeft*.

Schiller, toch ook een held van de Romantiek, is buitenspel gezet en het Rousseauiaanse mensbeeld overheerst. Tegenover de Engelse filosoof Thomas Hobbes, schrijver van *Leviathan* (1651) en auteur van de beroemde uitspraak 'homo homini lupus' ('de mens is de mens een wolf'), stelde Rousseau dat de mens van nature juist goed is en dat hij zijn medemens in tijden van nood in principe niet wil doden, maar wil helpen. Immanuel Kant, die zich politiek nestelde tussen Hobbes en Rousseau, en de gedachte ontwikkelde dat vrede bereikt wordt via een lang pad van oorlogen, ging ervan uit dat de mens van nature weerstand voelt tegenover zijn medemens, maar dat wij, door historische ervaringen van oorlog, wijzer worden en uiteindelijk eieren voor ons geld kiezen, dat wil zeggen: de samenwerking en '*Geselligkeit*' verkiezen. Conflict en concurrentie hebben daarin nog wel de belangrijke rol om de mens *mens* te laten zijn, en niet terug te laten vallen in kuddegedrag (Kant mag graag gebruik maken van de metafoor van de herder en het schaap). Conflict en competitie kunnen ook productieve vormen aannemen; en wat is productiever dan sport, spel en kunst? Daarmee ontwikkelen we immers onze menselijke vermogens, en sublimeren we ons egoïsme.

Individualisering

Maar in de tijd van individualisering heeft de sport veel aan egoïsme gewonnen. In het professionele mannenvoetbal, bijvoorbeeld, wordt voetbal zelden nog beleefd als teamsport. Het voetbal wordt door spelers gebruikt om zichzelf te profileren. En als beroemde voetballer, zet de voetballer vervolgens een stichting op met als officieel doel kansarme kinderen aan het sporten te krijgen, maar met als officieus doel zichzelf opnieuw te profileren, nu als maatschappelijk betrokken mens, want maatschappelijke betrokkenheid van individuen en bedrijven is in de mode. De professionele voetballer is géén geldwolf, hij heeft oog voor de ander, dat wil zeggen, de zieke of sociaal zwakkere, die zijn hulp goed kan gebruiken.

De amateurverenigingen kwijnen ondertussen weg, door de ontzuiling en door de enorme uitbreiding van het aantal sporten dat voor de massa toegankelijk is geworden. Deze ontwikkeling zet de mogelijkheid om een teamgevoel te ervaren op het spel. Individuen beginnen hun eigen groepjes en teams, ze organiseren hun eigen sport en sportevenementen. Dit zeer lokale gebeuren combineren ze met een kosmopolitische geest. Wat houdt die kosmopolitische geest in? In elk geval, zoals Kant zei, dat ik in deze tijd van globalisering de pijn

van een ander, ook ver weg, ervaar als mijn eigen pijn. Aan die pijn wil ik dus iets doen. Dit Romantisch lokale en behoefte aan het eigene, waar ook de stadstuinen en het ‘terug naar de vergeten groenten’, maar ook het nationalisme en populisme uitdrukking van zijn, gaat dus gepaard met een Verlichte, kosmopolitische geest. Het oog voor de ander en de behoefte om te helpen zijn evengoed Verlicht als Romantisch, net zoals het helpen vaak even altruïstische als egoïstische motieven heeft: helpen gaat niet alleen om het dempen van de pijn van de ander, maar misschien vooral ook om het dempen van mijn eigen pijn, die ik voel als ik de ander zie lijden.

Maar wat de ware motieven ook moge zijn: burgers proberen hun verantwoordelijkheid te nemen, voor hun eigen omgeving en voor de hele wereld. Ze vertrouwen de politici en non-profit organisaties niet, met hun enorme overheadkosten en ondoorzichtige uitgavenpatronen. En kosmopolitisch als ze zijn, gaan ze niet alleen meer met een tentje naar Frankrijk, maar ook naar gebieden waar het er minder goddelijk en welvarend aan toegaat. Als ware Romanticus wil iedereen origineel zijn, en de Romantiek van het reizen, inclusief de Romantiek van het gevaar, ervaren. Laatste trend op de Vakantiebeurs: men kan tegenwoordig zelfs een geheel verzorgde reis naar een conflictgebied boeken en zo ‘embedded’ journalist spelen. We maken elk ons eigen oorlogs-oogetuigenverslag; een vakantiekiekje van de Eiffeltoren, al is het een *selfie* hoog in de toren, met onderschrift is niet meer genoeg.

Goede bedoelingen

Wat zegt dit over ons, wie zijn wij, mensen, vandaag en wat betekent het om vandaag, in deze tijd van globalisering en angstcultivering, met geloof, hoop en liefde te leven, om ‘goed’ te willen zijn, om altruïstisch en filantropisch te willen zijn? We willen iets voor de ander doen, maar moeten we daarvoor niet eerst goed naar de ander kijken? Daarmee bedoel ik dat we moeten kijken naar zijn of haar behoefte. In Afrika willen ze onze tweedehands kleren en telefoons al niet meer. Ook daar worden de burgers actief, mondig en zelfstandig, als echte Verlichte mensen in Kantiaanse zin. Ze zeggen: “Wij zoeken het zelf wel uit, wij hebben jullie hulp niet nodig.”

Daar staan wij, westerlingen, dan, met onze goede bedoelingen. Wij willen in Kenia een waterput slaan, en de dorpingen zeggen: “Ga je gauw weg, met je pikhouweel. Geef je pikhouweel maar, dan doen we het zelf.” Terwijl de zin van ons leven afhangt van in actie komen voor anderen, want die zin halen we niet meer uit de (sport)carrière en (sportieve) zelfontplooiing alleen. Misschien ervaart de ander de zin er niet van, maar wij wel!

Slaan we niet door? Onze behoefte aan hulp geven is spontaan, maar vaak ook ongereguleerd en zonder werkelijke kennis van zaken. Vaak weten we niet eens of er wel behoefte is aan onze hulp. Hierdoor ontstaat een nieuwe soort van koloniaal gedrag, niet van uitbuiting, maar van verstikking, van wat ik al eens eerder ‘paternalistische naastenliefde’ heb genoemd.¹ In beide gevallen ondermijnen we de zelfredzaamheid van de ander, omdat wij menen beter te weten wat goed is voor hem of haar.

We willen zo graag méns zijn en daarvoor hebben we de erkenning van onze menselijkheid door de ander nodig. En we hebben de behoefte de ander te erkennen als méns en niet als Moslim of Indiër of Keniaan. We willen contact, verbinding en één mensheid, zaken die in het huidige politieke klimaat juist ontbreken. Want daarin gaat het over verdeeldheid, in plaats van bruggen bouwen, over Moslims en westerlingen in plaats van over mensen, en over het onbegrip tussen autochtonen en vreemdelingen in plaats van over wat wij met zijn allen delen, namelijk ons mens-zijn. *Eerst* menselijkheid, dan mensenrechten, eerst de ervaring van ons gedeelde mens-zijn en op basis daarvan wederzijdse herkenning, erkenning en rechten.

Dóe het, zou ik zeggen. Bouw die brug naar de ander, maar niet door ongevraagd met je pot geld en pikhouweel en goede bedoelingen bij die ander aan te komen. Maar door die ander te vragen naar zijn of haar behoefte en te vragen of je hem of haar kunt helpen die te voldoen. Daarvoor hoef je niet per sé op de fiets van Amsterdam naar Pakistan. Vergeet het sporten voor het goede doel. Laat dat goede doel over aan de (lokale) professionals. Ga gewoon sporten om het spelen, om je mens te voelen, en maak geld over naar organisaties als het Rode Kruis om je een *beter* mens te voelen en hen die het nodig hebben de juiste hulp te bieden.

Misschien is trouwens de behoefte van de ander wel: het pure spelen, het beleven van pure spelvreugde, het spelen om het spelen. Dus speel met de ander om je mens-zijn te delen. Sport om te spelen, en niet om de knikkers.

¹ M. PRANGE: ‘Een nieuw soort kolonialisme’ in *Wijsgerig Perspectief* 3 (2014) 36-37.